

4. Крайнюк В.М. Аналіз зумовленості стресостійкості її первинними характеристиками/ за ред. акад. С.Д. Максименка. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К.: Логос, 2007. Т.7. № 10. С. 178-183.
5. Митина Л.М. Психологія професійного розвитку учителя. М.: Флінта, 2008. 200 с.
6. Тітаренко С.А. Збереження психічного здоров'я вихователя дошкільного навчального закладу як умова ефективності професійної діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер.: Педагогічні науки. 2016. Вип.30. С.175-182.
7. Цибуляк Н.Ю. Професійна стресостійкість спеціального педагога. *Науковий вісник ХДУ*. Сер.: Психологічні науки. 2019. №4. с.266-274.
8. Циганчук Т.В. Динаміка суб'єктивних переживань у студентів ВНЗ в стресових ситуаціях. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 1. С. 50-59.

Марценюк М. О.

*старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет
м. Мукачево*

ОСНОВНІ МОТИВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Питанням мотивації присвячено велика кількість концепцій і теорій. Серед найбільш відомих змістовні (А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д. Мак Клеланд) і процесуальні (В Врум, П. Лаулер ін). Серед пострадянських та вітчизняних вчених найбільших успіхів у розробці теорій мотивації досягли Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, В.О. Ядов. Ці праці стали основою для

розробки методологічного інструментарію дослідження мотивації вибору професії студентською молоддю працездатності (О.А.Блінов, М.С.Корольчук, В.І.Осьодло, В.В.Стасюк). Враховуючи модель особистості психолога, запропоновану В.Г. Панком та Н.В. Чепелевою, при прогнозуванні успішності діяльності майбутнього фахівця-психолога слід звернути увагу на такі складові його особистості як фізичний стан; психічне здоров'я; інтелект, система механізмів особистісної регуляції та емоційної витривалості; особливості мотиваційної сфери [1].

Мотивація займає провідне місце в структурі поведінки особистості і є одним з основних понять, які використовуються для пояснення рушійних сил діяльності у цілому. Мотив, мотивація – спонукання до активності і діяльності суб'єкта, пов'язані із намаганням задовольнити окремі потреби. Сукупність мотивів, їх ієрархічна структура, своєрідність характеризують мотиваційну сферу особистості. В цілому ця система динамічна і змінюється в залежності від багатьох обставин [2].

Поняття «мотивація» в психології використовують в двох значеннях:

- як систему факторів, що обумовлюють поведінку (цілі, інтереси, потреби, мотиви, наміри);
- як характеристику процесу, що підтримує поведінкову активність [2].

Тож мотивація – це сукупність причин психологічного характеру, які пояснюють поведінку людини, її початок, обґрунтування, формовияви; під мотивацією розуміється внутрішнє спонукання особистості до того чи іншого виду діяльності, пов'язане з задоволенням окремої потреби. Як мотиви можуть виступати: ідеали, інтереси, соціальні установки, цінності.

Принцип розвитку в психології підтверджує, що будь яке мотиваційне утворення у конкретний момент часу знаходиться на певній фазі його формування. В залежності від цієї фази процес мотивації протікає на різних рівнях і в різних аспектах [1; 5].

На думку Б.С. Волкова професійне самовизначення починається у ранньому віці в іграх дітей і поступово досягає свого реального завершення у юності і молодості [3].

Якщо професійні мотиви підлітків розпливчасті, аморфні, мають характер мрії, то в юності людина стає перед необхідністю рішучого вибору професійного самовизначення. Романтичні уявлення у дійсності реалізувати неможливо, виникає рефлексивний самоаналіз: хто я? Які я маю здібності? Який мій життєвий ідеал? Ким я хочу стати?

Професійна мотивація спирається на різні точки зору, а саме:

а) Інтересів людини, яка обирає майбутню професію. Учбові предмети в цей період підрозділяються на важливі, необхідні і неважливі;

б) Мотивація вибору професії з точки зору здібностей оптанта. “Я добре розумію математику – мабуть я стану математиком”. Виявлення здібностей оптанта – підкріплює його інтереси до вибору професії.

в) Вибір професії з точки зору системи цінностей: Хочу допомагати людям: стану лікарем. На цьому етапі молода людина обговорює із знавцями цінності тієї чи іншої професії [1].

Практичне прийняття рішення включає в себе два компоненти:

1. Визначення рівня кваліфікації майбутньої праці, обсяг і строки підготовки до нього.

2. Вибір спеціальності. Послідовність цих виборів може бути різною. Спочатку можна визначити сферу діяльності, наприклад, зайняття медициною, а потім рівень кваліфікації – лікар, фельдшер чи медсестра. Може бути і навпаки – спочатку вступити до інституту. Як показує практика, такий підхід є більш розповсюджений [4].

Таким чином, професійне самовизначення слід розуміти, як процес становлення мотиваційно-сислової домінанти суб'єкта праці у цілісному просторі життєвого шляху людини., де успішність професійної діяльності виступає критерієм успіху життя.

Саме ж професійне самовизначення слід розглядати у єдності трьох суб'єктивно-особистісних форм життєдіяльності людини:

- вибір простору для прикладання особистістю ресурсів та трудової активності;
- вибір професії;
- реалізація змісту трудової діяльності.

Система мотивів, у тому числі і мотивів професійного самовизначення динамічна і змінюється протягом усього життя. Від дитячих слабких нерозвиннутих мотивів, фантазій і мрій підліткового віку до мотивів сталого вибору з точки зору здібностей, інтересів і цінностей.

Існують різноманітні мотиви, які впливають на ефективність процесу професійного самовизначення. Поряд з економічними (гідна заробітна плата, наявність пільг) велике значення мають психологічні мотиви: самоповага, визнання оточуючими людьми, моральне задоволення роботою. Ці види мотивів базуються на вивченні потреб людини [3].

Нами було проведене дослідження з використанням методики *«Визначення основних мотивів вибору професії»* О. М. Павлютенкова, що здійснювалося на базі Мукачівського державного університету. Вибірка складалася зі студентів 2, 3 та 4 курсів спеціальності «Психологія» в сумарній кількості 50 осіб, віком 17- 21 років.

Методика *«Визначення основних мотивів вибору професії»* О.М.Павлютенкова дозволила нам дослідити провідні мотиви та встановити їх роль при виборі професії молодими людьми. Учасникам дослідження був запропонований опитувальник, що складається з 18 суджень про професії, а судження скомповані у 9 груп мотивів, а саме:

Соціальні - бажання своєю працею сприяти суспільному прогресу, соціальна спрямованість на вищі загальнолюдські цілі і потреби.

Моральні- прагнення до вдосконалення свого морального обличчя, духовного світу, розвитку моральних якостей.

Естетичні - прагнення до естетики праці, його краси, гармонії, сприйняття прекрасного, отримання відчуття радості від діяльності.

Пізнавальні - прагнення до оволодіння спеціальними знаннями, пізнання змісту конкретного праці.

Творчі - прагнення бути оригінальним в роботі, вчинення наукових відкриттів, отримання можливостей для творчості.

Пов'язані зі специфікою праці - чіткі знання про процес праці, спрямованість на розумову чи фізичну працю.

Матеріальні - прагнення отримувати певні блага та гроші.

Мотиву престижу - прагнення до професій, які цінуються серед знайомих, дозволяють досягти видного положення в суспільстві, забезпечують швидке просування по службі.

Утилітарні - прагнення керувати людьми, робота в місті, чистота і легкість, праці, орієнтація на ЗВО.

Отримані дані представлені нами у % в таблиці 1 (див. табл. 1).

Згідно даних, що були отримані найвищі значення показали пізнавальні, творчі і моральні групи мотивів. Прагнення до вдосконалення свого духовного світу, розвиток моральних якостей є звичним, зокрема для професії психолога. Прагнення до оволодіння спеціальними знаннями, пізнання змісту конкретної роботи свідчить про те, що людина готова до подальшого саморозвитку, а це важливо, оскільки психологія як наука постійно оновлює свої знання і методичну базу. Варто зазначити, що у професії психолога має місце творчість, адже прагнення бути оригінальним в роботі, здійснення наукових відкриттів, отримання можливостей для творчого самовираження дає великий простір для втілення творчості в своїй професії.

Таблиця 1.

Результати, отримані за методикою «Визначення основних мотивів вибору професії» (автор О.М. Павлютенко)

Шкала МОТИВІВ	Середнє значення	Результати у %
Соціальні	7,2	10%
Моральні	8,08	11%
Естетичні	7,20	10%
Пізнавальні	7,8	11%
Творчі	7,9	11%
Пов'язані зі змістом праці	6	8%
Матеріальні	7	10%
Престижні	7,2	10%
Утилітарні	6,98	9%

Соціальні, естетичні, матеріальні і мотиви престижу отримали середні показники. Можна впевнено стверджувати, що позитивною мотивацією виступає соціальна спрямованість на вищі загальнолюдські цілі і потреби, а також бажання та прагнення майбутніх фахівців своєю працею сприяти суспільному прогресу. Специфіка роботи психолога передбачає велику кількість контактів з людьми; психолог надає допомогу у вирішенні проблеми клієнтів та активно взаємодіє з соціумом. Робота психолога передбачає естетику праці, відчуття краси, гармонії, сприйняття прекрасного, отримання відчуттів радості від діяльності. В останні десятиліття професія психолога набуває особливої популярності в суспільстві та відноситься до професій, які цінуються, є престижними та дозволяють досягти високого статусу в суспільстві, забезпечують швидке просування по службі.

Графічно отримані результати зображені на рисунку 1.

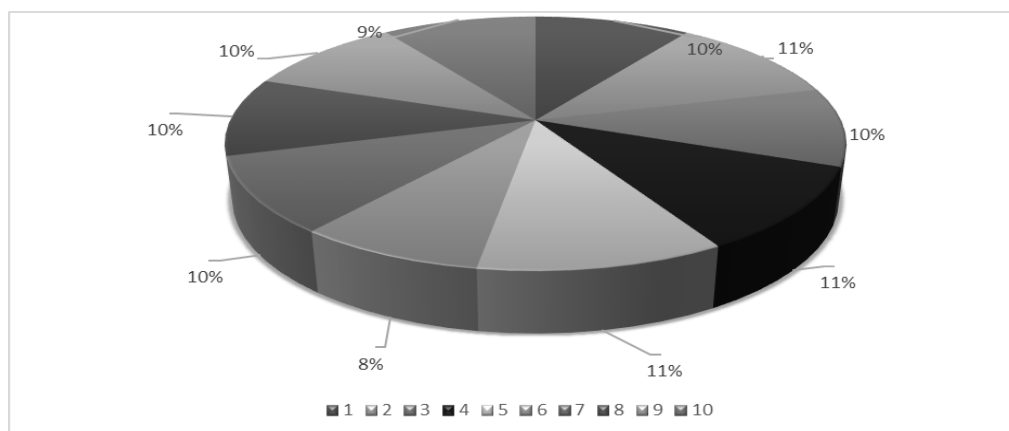


Рис. 1 Результати, отримані за методикою «Основні мотиви вибору професії» О.М. Павлютенко

Найнижчі результати отриманні в дослідженні були пов'язані зі змістом праці і утилітарністю; чіткі знання про процес праці, спрямованість на розумову і фізичну працю. Прагнення керувати людьми, робота в місті, чистота і легкість, праці, орієнтація на ЗВО. Такі результати свідчать про те, що дана професія не спрямована на керування людьми, а спрямована на допомогу в усвідомленні і можливості самостійному керівництву своїми діями і вчинками.

Можна впевнено говорити, що мотиваційна сфера особистості не є тільки віддзеркалюванням її власних індивідуальних потреб. Об'єктивною її основою є реальні протиріччя життя, які виникають в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голобородько Є.П., Малихіна О.В. Основні психологічні теорії мотивації та їх значення сьогодні / *Наша школа*. 2002. - №3. С.46-52.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2002. 512 с.
3. Волков Б.С. К вопросу о развитии мотивов учебной деятельности студентов // Мотивы учебной и общественно-полезной деятельности школьников и студентов. М.: Московский обл. пед. ин-т им. Н.К.Крупской, 1980. С. 102-109.
4. Медведева Е. Основы рекламоведения / Е. Медведева. М. : РИП-холдинг, 2003. 261 с.
5. Лузан П.Г. Теорія і методика формування навчально-пізнавальної активності студентів. К.: Національний аграрний ун-т, 2004. 272 с.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>